

Бэлэмнэний бөлөх оџолоругар

грамотаџа үөрэтиигэ аһаџас дьарык конспега

Темата: „Кыһынны тыа устун айан,,

Сыала: Ааспыты чинэтии, икки дорџоону холбоон тыл таһаара үөрэтии

Туттуллар маллар: проектор, дорџоон фишкалара, пластилин, сиркилэ, эриэхэлэр, значоктар (*самооценкаџа*), ватмантан онгоһуллубут мастар (*ойуур*).

Дьарык хаамыыта:

1. Тэрийэр чааһа.

- Оџолор, бүгүн биһиэхэ эһигини көрө ыалдыт бөџө кэллэ, эһиги төрөппүттэргит уонна атын бөлөх иитээччилэрэ, бары кэннибитин хайыһан дорооболоһобут.

- Үтүө сарсыарданан! (олордубут)

- Оџолор, төһө үчүгэйдик утуйан турдугут? (*оџолор эппиэттэрэ*)

- Оттон тылчааммыт уһугунна дуу, оџолоор? Чэ, эрэ тылчааммытын уһугуннарыаџын эрэ. Киэхэ буоллаџына тылчаан аанын хатаан баран утуйар эбит. Сарсыарда буолбутугар аанын аһан таһырдыа тахсыбыт. Бары тылбытын таһаардыбыт. Уна көрбүт, ханас көрбүт халлаан тымныйбыт эбит. Аллараа көрбүт, хаар бөџө түспүт. Тылчаан наһаа үөрбүт уонна хаар устун сүүрэккэлээбит. Чэ эрэ, тылбытын уоспут кытытынан сүүрэккэлэттибит. Арай биир барабыай олорор эбит. Тылчааны көрөн чыычаах көтөн хаалбыт. Күүстээх тыал түспүт, хаары ытыйбыт. (*былаах кумааџы хаары түнгэтэн үрдэриши*)

Бары салгыны эџирийдит (*тыынар, таһаарар*), таһаардыбыт. (*хаары үрэбит*).

Тылчаан тыалтан куттанан дьээтигэр киирэн хаалбыт.

- Ити курдук тылбытын эрчийэн дьарыкка бэлэм буоллубут.

- Оџолор, билигин ханнык дьыл кэмэй? (кыһын)

- Оттон ханнык ыйыи? – Сэтинньи туох ыйа буоларый? (Байанай)

- Билигин кыһынны тыа устун айанна турунабыт дуо?

2. „Кыһынны тыаџа айан,,

- Дьэ, билигин кыһынны тыабытыгар барыахха, ыллык суол устун хаамыаххайын

• (слайд *„Кыһынны суол көстөр,,*) (*туран хаамаллар, хааман истэхтэринэ чыычаах ыллыыр*)

- Истин эрэ оџолоор, тугу иһиттигит? (чыычаах ырыатын)

- Этин эрэ, оџолоор, эһиги бу билигин чыычаахтары көрдүгүт дуо? (суох)

- Чыычаахтары илиигитинэн тутан көрдүгүт дуо? (суох)

- Бу чыычаах ыллыыр эбит диэн сыттаан билиэхпитин сөп дуо? (суох)

- Оччоџо хайдах биллигит, чыычаах ыллыыр эбит диэн? (истэн)

- Оттон чыычаахпыт хайдах санарда? Үтүктэн көрүн эрэ.

- Саамай сөп, ол эбэтэр ким эмит, туох эмит, ханнык эмит доржоону таһаарар буоллабына биниги истэн билэбит.
- Ол аата доржоону биниги хайдах билэбитий? (истэбит уонна санарабыт)
- Онтон буукуба доржоонтон туох уратылаабыт? (Аабабыт, суруйбыт, көрөбүт)

- Слайд („Халын хаардаах ойуур,“)

- Оҕолоор, хаарбыт халынаата онон кэтит туут хайыһарда кэтиэххэйдик. Булчуттар тыаба хаарга батары түспэт наадаттан кэтит хайыһары кэтэллэр. *(хайыһардаан бараллар)*

- *(аудиозапись – тонсоҕой торулуур тыаһа иһиллэр)*

- Тугу иһиттигит? Туох тыаһай? (тонсуйар тыаһы)
- Ойуурга сылдыабыт дии, туох тонсуйара буолуой? (тонсоҕой маһы тонсуйар тыаһа)
- Бары эттибит эрэ ТОНСОҕОЙ
- Тонсоҕой диэн тылга „С,, доржоон хайа өттүнэн иһиллэрий? (тыл ортотугар)

- Слайд „Саһыл суола,“

- Көрүн эрэ оҕолоор, хаарга туох суола буолуой? *(Сыһыыга сырбас баар үһү. Саһыл)*
- Слайд „Саһыл баран иһэр,“
- Көрүн эрэ, саһылбыт ол баран эрэр, уонна эһиэхэ соруудах биэрэр. Мин ааппар „С,, доржоон хайа өттүгэр иһиллэрий? (тыл иннигэр)

- Слайд „Киис суола,“

- Иннибит диэки айаннаан иһэбит, көрүн эрэ, бу ханнык кыыл суолай? *(Кыра да буолларбын, кыыллартан аатырабын. Кэпсэлгэ – сэхэнгэ киирбит кэрэ кыылбын – диир баар үһү. Киис)*
- Киис эмиэ соруудахтаах, мин ааппар „С,, доржоон ханан иһиллэрий? (тыл кэннигэр)

3. Солуоччу түгэн

- Иннибит диэки айаннаан иһиэйдик. *(хайыһарынан салгыы бараллар)* Суолбут эргийдэ, эргийэн салгыы бардыбыт. Хайа оҕолоор, ол туохтар сыталларый, баран көрүөххэйдик эрэ. *(бары эриэххэлэр сытар сирдэригэр тиийэллэр)*

- Хайа, бу туохтар сыталларый? *(туораахтар)*

- Бу туораахтар хантан кэлбиттэрэ буолуой? Туох манна ыһаталаан кэбиспитэ буолуой? *(Тииттэн тииккэ чэрэнэлиир, эриэххэни манна элбэх диир. Тиин)*

- Слайд „Тиин,“

- Көрүн эрэ оҕолоор, тиин ол маска озорор уонна эһигиттэн көрдөһөр, детсадтарыгар тийдэхтэринэ, кини аатын доржооннорунан ырытан фишканын бэлиэтэтиннэр диэн.

- Оџолор, төннөр кэммит тийэн кэллэ, детсадпытыгар төттөрү айаннааххайын. (*хайыһарынан айанныылар*)

4. Фишканан үлэ

- Детсадпытыгар кэллибит, остуолга олон фишканан үлэлиэхпит. „**Тиин**„, диэн тылы фишканан суруйуу. Бастаан бары сангаран көрүөххэйин эрэ, бастакы ханнык дорџоон иһиллэрий? (**Т**) хайдах дорџоонуй? (*бүтэй*), онтон ханнык дорџоон иһиллэрий? (**ИИ**) ханнык дорџоонуй? (*уһун аһаҕас*), уонна бүтэһик ханнык дорџоон иһиллэрий? (**Н**), ханнык дорџоонуй? (*эмиз бүтэй*) Көрүн эрэ, тиин диэн тыл хайдах сурулларын, аны эһиги фишканан суруйун. Ким тахсан дуоскаҕа суруйуой?
- Тиин ханна олороруй? (*маска*). Билигин „**мас**„, диэн тылы фишканан суруйабыт. (*Эмиз дорџоону ырытыы, биир оџо тахсар*)

5. **Тарбах гимнастиката**

*Тарбахчаан оџолор
Оонньууларын таптыылар
Арыт сүүрэн ылаллар
Мээчик хапсан бараллар
Сүүрүк устун сырсыаллар
Үрдүк хайаҕа тахсаллар
Күнү быһа мэниктээн
Киһэ дэлби сылайаллар
Сыттык аннын буланнар
Минньигэстик утуйаллар.*

6. Пластилинынан буукуба оноруу.

- Биһиги ханнык дорџооннору билэбитий? (оџолор барбыт дорџооннорун этэллэр)
- Наһаа элбэх дорџоону билэр эбиккит маладьыастар, билигин пластилинынан ким ханнык дорџоону оноруон баҕарарынан онорор.
- Чэ эрэ, көрүөххэйин, ким ханнык буукубаны онорбутуй?
- Маладьыастар, бары да бэркэ онорбуккут.
- Тиинчээн эһиги дьарыккытын көрөн наһаа сөбүлээбит уонна кэһиитин ыппыт. Көрүөххэйин эрэ, тугу ыппытын. (*буспут печенье эриэхэ*)

7. Түмүк.

- Бүгүн ханна бара сырыттыбыт, ханнык кыыллары көрдүбүт, туох тыаһын иһиттибит?
- Дьарыкка саамай тугу гынаргытын сөбүлээтигит?
- Самооценка (значоктар)